

บทที่ 2

สภาพทั่วไปของการประปาครหลวง

ประวัติของการประปาครหลวง

การประปาครหลวงจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการประปาครหลวง พ.ศ. 2510 โดยรวมกิจการประปาของกองประปากรุงเทพ กรมโยธาเทศบาล การประปาชนบทรีของเทศบาลนครชนบทรี หมวดการประปานครบุรีของกองประปาภูมิภาค กรมโยธาเทศบาล และการประปาสมุทรปราการของเทศบาลสมุทรปราการ เข้าด้วยกันเมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2510¹ สำหรับความเป็นมาของหน่วยงานกิจการประปาของแต่ละจังหวัดจะชอกล่าวพอเป็นสังเขปโดยลำดับ

การประปากรุงเทพ ก่อกำเนิดขึ้นตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยพระองค์ทรงเห็นว่า ประชาชนพลเมืองในกรุงเทพมหานครขาดแคลนน้ำสะอาดสำหรับบริโภคและใช้สอย ต้องบริโภคน้ำในแม่น้ำลำคลองที่สกปรก เป็นเหตุให้เกิดโรคระบาดร้ายแรง เช่น อหิวาตกโรค และโรคที่เกี่ยวข้องกับลำไส้ ผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก พระองค์จึงทรงมีพระราชดำริเห็นสมควรจัดหาน้ำสะอาดบริสุทธิ์สำหรับให้ประชาชนบริโภค และใช้สอย

ดังนั้น เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2440² พระองค์ได้ทรงพระกรุณาโปรด

¹พระราชบัญญัติการประปาครหลวง พ.ศ. 2510, ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 84 ตอนที่ 75 หมวด 1

²สมาคมการประปาแห่งประเทศไทย "พระราชดำริ ร.5" วารสารสมาคมการประปาแห่งประเทศไทย ฉบับปฐมฤกษ์ (มกราคม 2516) หน้า 4

เกล้าให้จัดตั้งกรมสุขาภิบาลขึ้นอยู่ตักบกระหวงนครบาล ต่อมา พ.ศ. 2446 กรมสุขาภิบาลมีความคิดว่า การจัดหาบน้ำดื่มน้ำใช้ที่สะอาดปลอดภัยเป็นหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่ง จึงได้จ้าง นายเคอตามโฮเคียร์ นายช่างฝรั่ง เศรษฐาเนนการสำรวจและจัดตั้งการประปาสำหรับกรุงเทพฯ ขึ้น จากรายงานของนายช่างไคกล่าวถึงการทำน้ำประปาว่า อาจทำได้ 3 วิธี คือ

1. ทำท่กันเก็บน้ำในที่ลุ่ม
2. ทดเอาน้ำในแม่น้ำซึ่งมีน้ำคิไม่ตองกรองมาใช้
3. ใสน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งน้ำเค็มขึ้นไม่ถึงมากรองใช้

กรมสุขาภิบาลได้ส่งรายงานนี้ไปยังกระทรวงเกษตรเพื่อพิจารณา แต่นายช่างกระทรวงเกษตร เสนอว่า ทางกรมชลประทานมีวัตถุประสงค์ที่จะสร้างเขื่อนกั้นน้ำเพื่อจะนำน้ำใช้ทางเกษตรอยู่แล้ว ซึ่งหวังว่าโครงการนี้จะรวมมือกับทางด้านประปา โดยจะนำน้ำจืดมายังกรุงเทพฯ สำหรับใช้ในการประปาได้ แต่วิศวกรของกรมสุขาภิบาลไม่ตกลงด้วย เพราะโครงการกรมชลประทานกว่าจะเสร็จจะตองใช้เวลานาน และตองใช้เงินจำนวนมาก และการประปาเป็นงานเร่งด่วนจะรอให้โครงการชลประทานสำเร็จก่อนไม่ได้

ต่อมา กรมสุขาภิบาลได้ส่งนายช่างไปสำรวจบ่อบาดาลที่นครปฐม ปรากฏว่า อาจจะไม่สามารถใช้น้ำบาดาลได้ เพราะตองสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก และบ่อบาดาลนั้นเหมาะสมสำหรับเมืองกันดารน้ำเท่านั้น หลังจากศึกษาจากรายงานต่าง ๆ แล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ 5 จึงตักสินพระทัยที่จะทำน้ำประปาโดยใสน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยา กรมสุขาภิบาลได้เสนอว่า ควรจะชุกคลองรับน้ำจากคลองบางหลวงเชียงราก ซึ่งเป็นคลองที่ใสน้ำประโยชน์ได้และอยู่ใกล้กรุงเทพฯ มากที่สุด และเป็นทีที่ซึ่งน้ำทะเลขึ้นไม่ถึงตลอดปี ต่อมา พ.ศ. 2450 จึงได้นำโครงการนี้เสนอและได้รับอนุมัติให้ดำเนินการ ดังนั้น จึงได้มีพระบรมราชโองการทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2452 ให้กรมสุขาภิบาลและกรมคลองรับน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยา เหนือวัดศาลแล แขวงเมืองปทุมธานี อันเป็นที่พื้นเขตน้ำเค็มขึ้นถึงทุกฤดู ไปทะเลแม่น้ำน้อย ตำบลบางหลวงเชียงราก ยาว 27 เส้น 5 วา และชุกคลองแยกจากที่ซึ่งน้ำนั้นเป็นทางน้ำลงมาถึงริมคลองสามเสน ฝั่งเหนือตามแนวทงรถไฟ

แล้วตั้งโรงสูบน้ำที่ตำบลสามเสน สูบน้ำขึ้นซึ่งยังที่เกราะกรองตามวิธีทำน้ำให้สะอาดบริสุทธิ์
ปราศจากเชื้อโรค รวมเสียค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น 3,338,000¹ บาท ใช้ระยะเวลา 3 ปี

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เรียกกิจการนี้ตามภาษาสันสกฤตว่า "การประปา" แต่กิจการประปา
ที่พระองค์ทรงดำริก่อตั้งขึ้นยังไม่ทันได้เริ่มเปิดดำเนินการ พระองค์ก็สวรรคตเสียก่อน กิจการ
ประปาจึงได้เปิดและเริ่มดำเนินการในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ตั้งแต่วันที่ 14 พฤศจิกายน 2457² เรียกว่า การประปากรุงเทพฯ ตั้งโรงกรองน้ำที่ 1 ที่
สามเสน สามารถผลิตน้ำได้ประมาณวันละ 27,000 ลูกบาศก์เมตร ดังพระราชดำริสตอบของ
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในการเปิดการประปากรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 14
พฤศจิกายน 2457³ ดังนี้

เจ้าพระยายมราช

เราได้ฟังข้อความรายงานที่มีมาแล้ว มีความยินดีและรู้สึกว่าการใหญ่
อย่างการประปาอันเป็นของค้างมาครั้งรัชกาลแห่งพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้า
หลวงได้มาทำสำเร็จไปโดยรวดเร็วในรัชสมัยของเราเช่นนี้ เป็นเรื่อง

¹อนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ จ.ส.อ.หมื่นอาวุธชำนาญ, "พระราชดำริสการเปิด
การประปากรุงเทพฯ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและเรื่องราวเกี่ยวกับน้ำ"
(พระนคร : รัชดาการพิมพ์, 2515) หน้า 6

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 31

³สมาคมการประปาแห่งประเทศไทย, "พระราชดำริสตอบของพระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว" วารสารสมาคมการประปาแห่งประเทศไทย ฉบับปฐมฤกษ์
(มกราคม 2516) หน้า 6

เริกษุเกียรติยศของเราในการที่ไคมีของสำคัญขึ้นสำหรับพระนคร และเป็นการสมควรอยู่แล้วที่จะต้องแสดงให้เห็นปรากฏว่า การนี้สมเด็จพระบรมชนกนาถของเราเป็นผู้ทรงเริ่มคำริ กับสมควรนับว่าเป็นอนุสาวรีย์ของพระองค์ไคส่วนหนึ่งเหมือนกัน

การที่เจ้าพระยามรราช และข้าราชการและเจ้าหน้าที่ซึ่งไคพร้อมใจกันทำการนี้สำเร็จประกอบด้วยอุสาหะวิริยาพออย่างยิ่งคั้งนี้ ก็เพราะมีกัญญกตเวทิตรรรมเป็นเครื่องหนุนใจ เพื่อให้ทำการให้สมตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงผู้ทรงเริ่มทรงคำริ และให้สมประสงค์ของเราผู้เป็นทายาทรับราชการระอันนั้นสืบต่อมา ควรไคความชมเชยแลไครับความขอมใจของเราเป็นอย่างยิ่ง

อนึ่ง ท่านทั้งหลายที่ไคช่วยเราทำการอันนี้ให้เราสำเร็จไปไคควรรู้สึกปลื้มใจว่า ไคทำการอันเป็นประโยชน์แลกุศลอย่างยิ่ง เพราะน้ำซึ่งใสสะอาดบริสุทธิ์ ไคร ๆ ย่อมรู้อยู่แล้วคั้งในโบราณแลบัดคั้งนี้ เป็นของจำเป็นเพื่อประโยชน์ แลเพื่อความสุขสำหรับป้องกันโรคอันตรายของมนุษย์ น้ำใสสะอาดย่อมเป็นเครื่องบวักโรคไคคั้งว่าโอสถหรือเภสัชคั้งหลาย เพราะฉะนั้น คั้งไคที่นับว่าเป็นมลทินโทษ ท่านโบราณจารย์จึงต้องสอนให้ใช้น้ำเป็นเครื่องชำระล้างในที่สุด แม้จะกล่าวเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นของชั่วร้าย เพื่อจะบวกรายสิ่งชั่วร้ายอันนั้นจะบวกรายให้พ่ายแพ้ไคโดยอาศัยอำนาจน้ำ เป็นต้นว่า เมื่อครั้งสมเด็จพระมุนินทร์จีนลีประทับอยู่ที่ภายไคโพธิ์บัลลังก์ พระยามารซึ่งสมมุคั้งว่าเป็นผู้คั้งร้ายคตพระองค์ ไคหวังผจญคตพระบรมศาสนาโดยเคราะอำนาจพระบารมีของพระองค์ บันกาลให้นางพระธรรมิมาสยามมมีบนน้ำบวกรายมารไคค้วยอทธิฤทธิ์แห่งน้ำ อันคั้งไหลมาจากนมของนาง ค้วยอำนาจสัจจะวาจาภาณิคั้งนี้ ขอการประปาจึงเป็นผลสำเร็จสมตามพระราชประสงค์ของสมเด็จพระชนกนาถของเรา และสมความประสงค์ของเรา และสมความประสงค์ของท่านทั้งหลายบรรดาที่ไคช่วยทำการ

อันนี้สำเร็จ ขอน้ำใสอันจะหลังไหลจากประปา นี้ จึงเป็นเครื่องประหารสรรพ
โรครายที่จะเบียดเบียนให้ร้ายแก่ประชาชนผู้เป็นพลกนิกรของเรา ขอน้ำอันนี้
ได้รับพรแล้วโดยพระสงฆ์ได้สวดมนต์ แลโดยเราได้ตั้งใจให้พรจงบันดาลให้เป็น
น้ำมนต์ทำให้ประชาชนมีความสุขสวัสดิ์ผ่องแผ้ว เจริญถ้วนทั่วทุกตัวคนตั้งแต่วันนี้
เป็นต้นไป

เมื่อการประปากรุงเทพเปิดดำเนินการ ได้มอบให้กรมสุขาภิบาล กระทรวง
นครบาลเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินงาน พร้อมกันนี้ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติรักษาคลองประปา
พุทธศักราช 2456 ด้วย และกิจการประปาได้เจริญก้าวหน้าเรื่อยมาเป็นลำดับ

พ.ศ.2473 ได้สร้างโรงกรองน้ำที่ 2 เพิ่มเติมที่สามเสน สามารถผลิตน้ำ
ประมาณวันละ 40,000 ลูกบาศก์เมตร

พ.ศ.2476 กรมนคราทร (กรมสุขาภิบาลเดิม) ได้เปลี่ยนชื่อเป็นกรมโยธา
เทศบาล และกองประปากรุงเทพ เป็นกองในสังกัดกรมโยธาเทศบาล มีผู้ใช้น้ำทั้งสิ้น
จำนวน 8,365 ราย

พ.ศ.2483 รัฐบาลได้ออกกิจการกองประปากรุงเทพ ซึ่งมีผู้ใช้น้ำจำนวน
14,139 ราย ให้เทศบาลนครกรุงเทพจัดทำ เพื่ออนุโลมให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติเทศบาล

พ.ศ.2491 รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการชั้นคณะหนึ่ง เรียกว่า "คณะกรรมการ
ซ่อมโรงไฟฟ้าหลวงและปรับปรุงการประปากรุงเทพ" มีหน้าที่พิจารณาแก้ไขปรับปรุงกองประปา
กรุงเทพ ให้สามารถดำเนินการผลิตและจำหน่ายน้ำประปาสำหรับบริโภคและใช้สอยอย่าง
บริบูรณ์ตลอดเวลา โดยปรับปรุงแก้ไขการเกราะกรองน้ำตลอดจนการจำหน่ายน้ำให้มีปริมาณ
เพิ่มมากขึ้นให้ได้ส่วนสัมพันธ์กับจำนวนพลเมืองที่เพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งขณะนี้มีผู้ใช้น้ำถึง 22,155 ราย

พ.ศ.2495 ได้สร้างโรงกรองน้ำที่ 3 เพิ่มเติมที่สามเสน สามารถผลิตน้ำ
ประมาณวันละ 40,000 ลูกบาศก์เมตร และได้ออกพระราชบัญญัติมอบกิจการประปาเทศบาล
นครกรุงเทพ ให้กรมโยธาเทศบาลกระทรวงมหาดไทย จัดทำ

พ.ศ.2497 สร้างโรงกรองน้ำที่ 4 เพิ่มเติมที่สามเสน โดยสามารถผลิตน้ำ
ประมาณวันละ 40,000 ลูกบาศก์เมตร

พ.ศ.2501 สร้างโรงกรองน้ำที่ 5 เพิ่มเติมที่สามเสน โดยสามารถผลิตน้ำ
ประมาณวันละ 40,000 ลูกบาศก์เมตร

พ.ศ.2502 สร้างโรงกรองน้ำที่ 6 และ 7 เพิ่มเติมที่สามเสน โดยสามารถ
ผลิตน้ำประมาณวันละ 80,000 ลูกบาศก์เมตร

พ.ศ.2504 สร้างโรงกรองน้ำที่ 8 เพิ่มเติมที่สามเสน โดยสามารถผลิตน้ำ
ประมาณวันละ 40,000 ลูกบาศก์เมตร

พ.ศ.2506 บริษัท เคนแอมมอนด์ ได้ทำการก่อสร้างโรงกรองน้ำที่ 9 และ 10
เพิ่มเติมที่โรงกรองน้ำสามเสน ซึ่งโรงกรองน้ำทั้งสองสามารถผลิตน้ำประมาณวันละ 200,000
ลูกบาศก์เมตร

พ.ศ.2510 กองประปากรุงเทพ กรมโยธาเทศบาล ได้ออกร่วมเป็นการ
ประปานครหลวงตามพระราชบัญญัติการประปานครหลวง พ.ศ.2510

การประปาธนบุรี เดิมนั้นได้รับน้ำประปาจากการประปากรุงเทพเมื่อปี
พ.ศ.2475 โดยจ่ายน้ำส่งไปตามท่อประปา ชำระสะพานพุทธยอดฟ้า ไปตามถนนประชาธิปไตย
และถนนสมเด็จพระเจ้าพระยา ต่อมาปี พ.ศ.2487 สะพานพุทธยอดฟ้าถูกระเบิดทำลายเนื่องจาก
สงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2487 เป็นเหตุให้ท่อประปาเอกที่วางไว้ตามแนว
สะพานนั้นชำรุดเสียหาย ทำให้การจำหน่ายน้ำทางฝั่งธนบุรีสายนั้นต้องหยุดชะงักไป ดังนั้น
เทศบาลนครธนบุรีจึงได้เริ่มดำเนินการประปาของตนเองโดยเจาะบ่ออากาศสูบน้ำให้
แก่ประชาชนเมื่อ พ.ศ.2496 ต่อมาปี พ.ศ.2506 บริษัท เคนแอมมอนด์ได้ก่อสร้างโรงกรอง
น้ำธนบุรี สามารถผลิตน้ำประมาณวันละ 80,000 ลูกบาศก์เมตร และในปี พ.ศ.2510 ได้
ออกร่วมเป็นการประปานครหลวงตามพระราชบัญญัติการประปานครหลวง พ.ศ.2510

การประปาธนบุรี เริ่มดำเนินการเมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ.2503 อยู่ในความควบคุมดำเนินการของกรมโยธาเทศบาล กระทรวงมหาดไทย และในปี พ.ศ.2510 ได้โอนเข้าร่วมเป็นการประปานครหลวงตามพระราชบัญญัติการประปานครหลวง พ.ศ.2510

การประปาสมุทรปราการ เริ่มดำเนินการเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ.2479 อยู่ในความควบคุมดำเนินการของเทศบาลเมืองสมุทรปราการ และในปี พ.ศ.2510 ได้โอนเข้าร่วมเป็นการประปานครหลวงตามพระราชบัญญัติการประปานครหลวง พ.ศ.2510

การดำเนินงานของการประปานครหลวง

การประปานครหลวงมีฐานะเป็นรัฐวิสาหกิจ ดำเนินกิจการสาธารณูปโภคตามพระราชบัญญัติการประปานครหลวง พ.ศ.2510 สังกัดกระทรวงมหาดไทย โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. สำรวจ จัดหาแหล่งน้ำดิบ และจัดให้ได้มาซึ่งน้ำดิบเพื่อใช้ในการประปา
2. ผลิต จัดส่งและจำหน่ายน้ำประปาในเขตท้องที่จังหวัดพระนคร จังหวัดธนบุรี จังหวัดนนทบุรี และจังหวัดสมุทรปราการ
3. ดำเนินธุรกิจอื่นที่เกี่ยวข้องเนื่องกับ หรือเป็นประโยชน์แก่การประปา

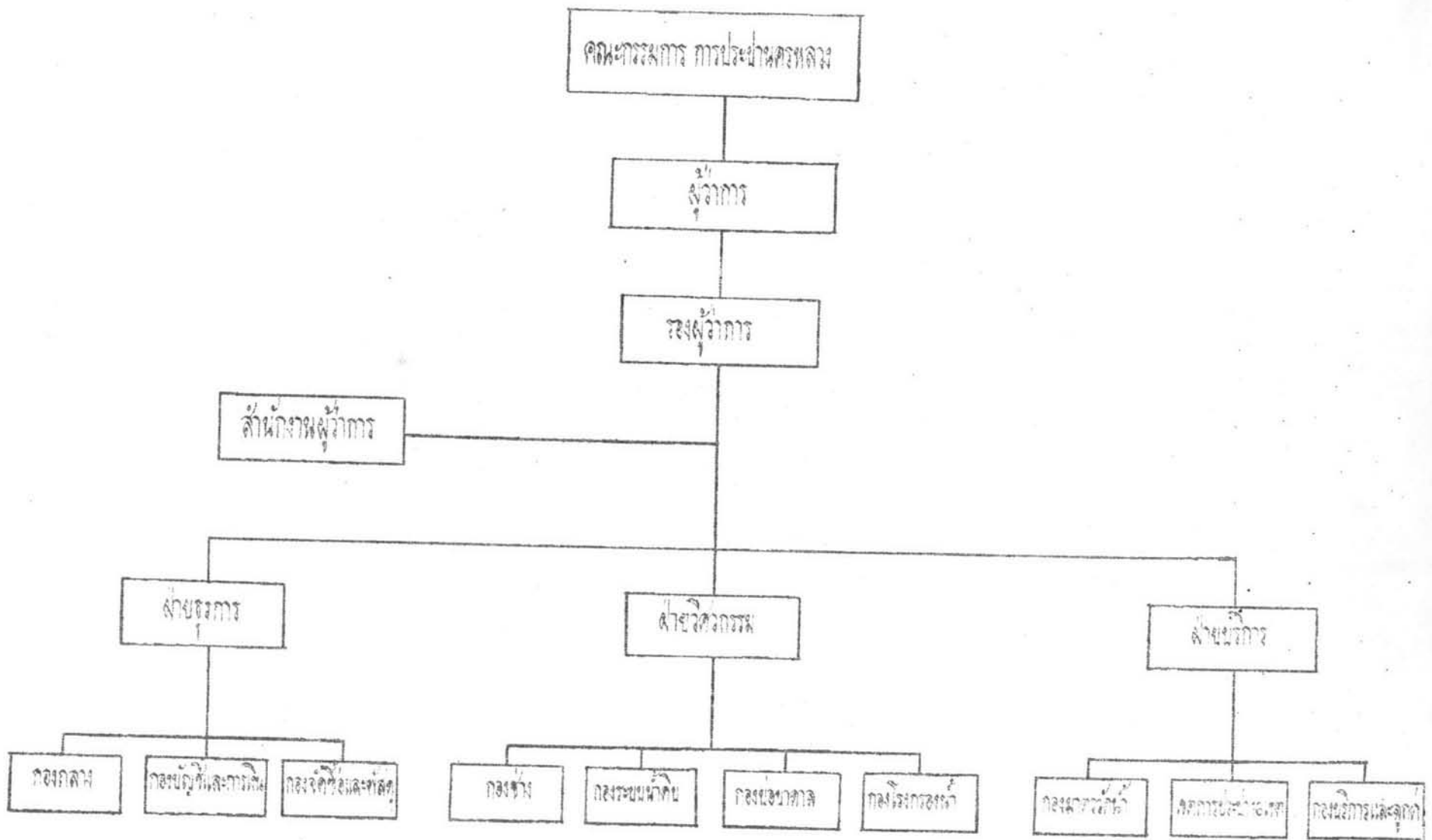
การบริหารงานของการประปานครหลวง มีคณะกรรมการประปานครหลวง เป็นฝ่ายกำหนดนโยบาย และควบคุมดูแลกิจการของการประปานครหลวงให้ดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ จัดวางข้อบังคับเกี่ยวกับการดำเนินการประชุมและการดำเนินการของคณะกรรมการ วางข้อบังคับว่าด้วยการบรรจุ การแต่งตั้ง การถอดถอน การลงโทษตามระเบียบวินัย และการร้องทุกข์ วางระเบียบการปฏิบัติงานของการประปานครหลวง กำหนดจำนวนอัตรา ตำแหน่ง อัตราเงินเดือน บำเหน็จ และเงินสะสมของพนักงาน วางข้อบังคับเกี่ยวกับกองทุนสงเคราะห์ เงินสมทบกองทุนสงเคราะห์ หรือการสงเคราะห์อื่น ๆ และวางข้อบังคับเกี่ยวกับลูกจ้าง ซึ่งมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นประธานคณะกรรมการ

การประปานครหลวงโดยตำแหน่ง สำหรับการปฏิบัติงานประจำเพื่อสนองนโยบายนั้นดำเนินการโดยผู้ว่าการและพนักงานของการประปานครหลวง ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 5,470 คน เมื่อสิ้นปีงบประมาณ 2518

นับตั้งแต่ พ.ศ.2510 ซึ่งได้ก่อตั้งการประปานครหลวง การจัดตั้งบริหารงานในระยะแรกเริ่มนั้น ได้แบ่งส่วนงานออกเป็น 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายธุรการ ฝ่ายบริการและฝ่ายวิศวกรรม และแต่ละฝ่ายยังได้จัดแยกออกเป็นกองต่าง ๆ หรือเทียบเท่ากอง เป็นจำนวน 11 กองด้วยกัน ดังแผนภูมิตามภาพที่ 1

การจัดหน่วยงานดังกล่าวข้างต้นนี้ เหมาะสมสำหรับการรวมหน่วยงานในระยะต้น เพื่อที่จะดำเนินงานได้ตามปกติโดยเร็วเท่านั้น ดังนั้น คณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงกิจการประปาซึ่งแต่งตั้ง ตั้งแต่ปี พ.ศ.2509 โดยรัฐบาลสมัยนั้น ได้ว่าจ้าง บริษัทวิศวกรที่ปรึกษาต่างประเทศ ชื่อ "แคมป์แคสเซอร์ แอนด์ แมคคี (Camp, Dresser and McKee) มาดำเนินการวางโครงการปรับปรุงการประปาในระยะยาว หรือที่เรียกว่า โครงการแผนหลัก (Master Plan) นอกจากนี้ ยังได้ว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษาทางด้านการจัดการ (Management Consultant) ชื่อ "บรูซ แอลเลน แอนด์ แฮมิลตัน อินเตอร์เนชันแนล" (Brooz, Allen and Hamilton International, Inc.) มาทำการศึกษาและวิเคราะห์งานบริหารโดยเฉพาะ เพื่อจัดสายงานและการบริหารงานให้สอดคล้องกับโครงการปรับปรุงการผลิตและการจำหน่ายน้ำประปาในอนาคตตามแผนหลัก (Master Plan)

¹แผนกบริหารบุคคล กองการเจ้าหน้าที่ การประปานครหลวง,
17 กุมภาพันธ์ 2520

ภาพที่ 1

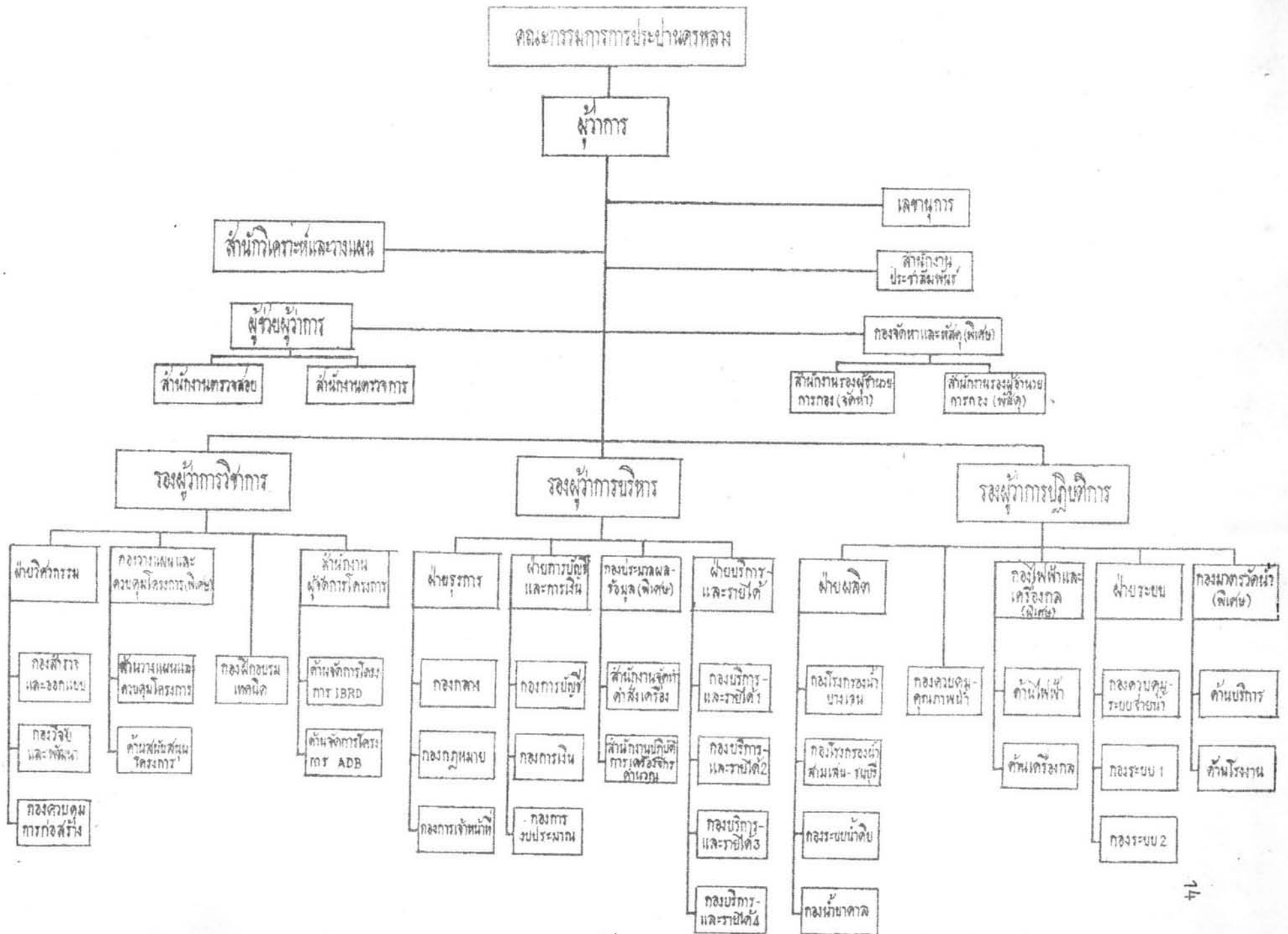
แผนภูมิการบริหารงานของการประมวณครหลวง พ.ศ. 2510

การประสานครหลวงได้ดำเนินการปรับปรุงผังบริหารให้เหมาะสมกับภาวะการณ์ปัจจุบันเพื่อให้สามารถบริหารงานที่จะทวีมากขึ้นเป็นลำดับให้ตรงตามสายงานไม่ก้าวกายกัน ประกอบกับการประสานครหลวงจะต้องดำเนินงานตามโครงการแผนหลัก จึงได้ปรับปรุงผังบริหารใหม่ให้เหมาะสม และสามารถบริหารงานตามโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผังบริหารงานใหม่นี้ได้รับอนุมัติในหลักการจากคณะกรรมการการประสานครหลวง เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2518¹ โดยแบ่งส่วนงานออกเป็น 3 สายงาน แต่ละสายงานอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของรองผู้ว่าการ และแต่ละสายงานได้จัดแยกหน่วยงานเป็นกองหรือเทียบเท่ากอง รวมทั้งสิ้น 38 กอง ดังแผนภูมิตามภาพที่ 2

1. สายงานวิชาการ มีรองผู้ว่าการวิชาการเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด และมีผู้อำนวยการฝ่ายวิศวกรรม ผู้อำนวยการกองวางแผนและควบคุมโครงการ (พิเศษ) ผู้อำนวยการกองฝึกอบรมเทคนิค และผู้อำนวยการสำนักงานผู้จัดการโครงการ เป็นผู้บังคับบัญชารองลงมา โดยมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานด้านการสำรวจ การควบคุมการก่อสร้าง การวิจัยและพัฒนา การออกแบบ การฝึกอบรมทางด้านเทคนิค การวางโครงการและประสานงานทางด้านวิชาการ และการควบคุมงานด้านโครงการเงินกู้ต่างประเทศ

2. สายงานบริหาร มีรองผู้ว่าการบริหารเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด และมีผู้อำนวยการฝ่ายธุรการ ผู้อำนวยการฝ่ายบริหารและรายได้ และผู้อำนวยการกองประมวลผลข้อมูล (พิเศษ) เป็นผู้บังคับบัญชารองลงมา โดยมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานด้านสารบรรณ การบุคคล ระเบียบ กฎหมาย สวัสดิการ การบัญชี การเงิน การงบประมาณ การเก็บเงิน

¹ประชาสัมพันธ์ การประสานครหลวง, ข่าวสาร ฝน., ฉบับที่ 8 ปีที่ 2, กรกฎาคม-สิงหาคม 2518, (พระนคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2518)

ภาพที่ 2

ค่าน้ำ การอ่านมาตรวัดน้ำ การควบคุมทางด้านรายได้ จัดทำทะเบียนผู้ใช้น้ำ และออกบิลค่าน้ำ โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยเป็นบางเขต ในอนาคตการประปานครหลวงจะออกบิลค่าน้ำโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ทั้งหมด

3. สายงานปฏิบัติการ มีรองผู้ว่าการปฏิบัติการเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด และมีผู้อำนวยการฝ่ายผลิต ผู้อำนวยการกองควบคุมคุณภาพน้ำ ผู้อำนวยการกองไฟฟ้าและเครื่องกล (พิเศษ) ผู้อำนวยการฝ่ายระบบ และผู้อำนวยการกองมาตรวัดน้ำ (พิเศษ) เป็นผู้บังคับบัญชารองลงมา โดยมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานด้านการผลิตน้ำ การควบคุมคุณภาพน้ำ การบำรุงรักษาเกี่ยวกับโรงกรองน้ำ เครื่องจักรกล การควบคุมคลองส่งน้ำ การควบคุมการสูบน้ำจากคลองและจากบอบอากาศ การซ่อมแซมท่อ การวางสายบริการ การบริหารงานเขตการประปา ทั้ง 18 เขต และการเปลี่ยน ซ่อม ทดสอบมาตรวัดน้ำตามโครงการปรับปรุงมาตรวัดน้ำ

การดำเนินงานของการประปานครหลวงตามวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติการประปานครหลวง พ.ศ.2510 นั้น การประปานครหลวงจำเป็นต้องหารายได้ส่วนหนึ่งจากการจำหน่ายน้ำแก่ประชาชน เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารดำเนินงานและปรับปรุงกิจการ เพื่อสนองความต้องการใช้น้ำของประชาชนที่เพิ่มขึ้น ดังนั้น จึงขอกล่าวถึงความจำเป็นของอัตราค่าน้ำ และค่าเช่ามาตรวัดน้ำ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดรายได้แก่การประปานครหลวงตั้งแต่เริ่มแรกจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ดังนี้

¹อนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ จ.ส.อ.หมื่นอาวุธชำนาญ, เรื่องเดิม, หน้า 43 - 46

1. เริ่มการใช้น้ำตั้งแต่ พ.ศ.2457อัตราค่าน้ำ

1 - 100	ลูกบาศก์เมตร	ๆ	ละ	0.25	บาท	
101 - 500	ลูกบาศก์เมตร	ๆ	ละ	0.20	บาท	
501 - 1000	ลูกบาศก์เมตร	ๆ	ละ	0.18	บาท	
1000	ขึ้นไป	ลูกบาศก์เมตร	ๆ	ละ	0.14	บาท

อัตราค่าเช่ามาตรวัดน้ำ

<u>ขนาด</u>	<u>ค่าเช่าต่อเดือน</u>
1/2" และ 3/4"	0.35 บาท
1"	0.50 บาท
1 1/4" และ 1 1/2"	0.70 บาท
2"	0.90 บาท
2 1/2"	1.10 บาท
3"	1.40 บาท
4"	1.75 บาท
6"	2.75 บาท

นอกจากนี้ มีมาตรวัดน้ำพิเศษ ซึ่งคิดค่าเช่าเดือนละ 3-5 บาท

2. ตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน 2482อัตราค่าน้ำ

1 - 500	ลูกบาศก์เมตร	ๆ	ละ	0.18	บาท	
501 - 1000	ลูกบาศก์เมตร	ๆ	ละ	0.16	บาท	
1001	ขึ้นไป	ลูกบาศก์เมตร	ๆ	ละ	0.14	บาท

อัตราค่าเช่ามาตรวัดน้ำ

ใช้อัตราเดียวกับ พ.ศ.2457

3. ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2487

อัตราค่าน้ำ

1 - 500	ลูกบาศก์เมตร ๆ ละ	0.35 บาท
501 - 1000	ลูกบาศก์เมตร ๆ ละ	0.32 บาท
1001 ขึ้นไป	ลูกบาศก์เมตร ๆ ละ	0.30 บาท

อัตราค่าเช่ามาตรวัดน้ำ

<u>ขนาด</u>	<u>ค่าเช่าต่อเดือน</u>
1/2" และ 3/4"	0.50 บาท
1"	0.75 บาท
1 1/4" และ 1 1/2"	1.00 บาท
2"	1.25 บาท
2 1/2"	1.50 บาท
3"	1.75 บาท
4"	2.00 บาท
6"	3.00 บาท

นอกจากนี้มาตรวัดน้ำพิเศษซึ่งคิดค่าเช่าเดือนละ 5 - 8 บาท

4. ตั้งแต่วันที่ 14 เมษายน 2488

อัตราค่าน้ำ

คิดลูกบาศก์เมตรละ 0.45 บาท ตามจำนวนที่ใช้น้ำ

อัตราค่าเช่ามาตรวัดน้ำ

ใช้อัตราเดียวกับ พ.ศ.2487

5. ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2489

อัตราค่าน้ำ

คิดลูกบาศก์เมตรละ 0.50 บาท ตามจำนวนที่ใช้น้ำ

อัตราค่าเช่ามาตรวัดน้ำ

ใช้อัตราเดียวกับ พ.ศ.2487

6. ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2489

อัตราค่าน้ำ

คิดลูกบาศก์เมตรละ 0.70 บาท ตามจำนวนที่ใช้น้ำ

อัตราค่าเช่ามาตรวัดน้ำ

ใช้อัตราเดียวกับ พ.ศ.2487

7. ตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน 2490

อัตราค่าน้ำ

คิดลูกบาศก์เมตรละ 0.65 บาท ตามจำนวนที่ใช้น้ำ

อัตราค่าเช่ามาตรวัดน้ำ

ใช้อัตราเดียวกับ พ.ศ.2487

8. ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2491

อัตราค่าน้ำ

คิดลูกบาทสักเมตรละ 0.60 บาท ตามจำนวนที่ใช้น้ำ

อัตราค่าเช่ามาตรวัดน้ำ

ให้อัตราเดียวกับ พ.ศ.2487

9. ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2492อัตราค่าน้ำ

คิดลูกบาทสักเมตรละ 0.50 บาท ตามจำนวนที่ใช้น้ำ

อัตราค่าเช่ามาตรวัดน้ำ

<u>ขนาด</u>	<u>ค่าเช่าต่อเดือน</u>
1/2" และ 3/4"	0.50 บาท
1"	0.75 บาท
1 1/4" และ 1 1/2"	1.00 บาท
2"	1.25 บาท
2 1/4" และ 2 1/2"	1.50 บาท
3"	1.75 บาท
4"	2.00 บาท
5"	2.50 บาท
6"	3.00 บาท
12"	6.00 บาท

หมายเหตุ เริ่มลคให้ผูใ้สน้ำฟรีทุกประเภทเดือนละ 6 ลูกบาทสักเมตร
เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ขณะรัคัน ปฏิวัติตั้งแตปี พ.ศ.2501

10. ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2515 จนถึงปัจจุบัน

อัตราค่าน้ำ

0 - 6	ลูกบาศก์เมตร ๆ ละ	ให้เปล่า
7 - 12	ลูกบาศก์เมตร ๆ ละ	0.50 บาท
13 - 25	ลูกบาศก์เมตร ๆ ละ	1.00 บาท
26 - 50	ลูกบาศก์เมตร ๆ ละ	1.50 บาท
51 - 200	ลูกบาศก์เมตร ๆ ละ	2.00 บาท
เกิน 200 ขึ้นไป	ลูกบาศก์เมตร ๆ ละ	2.50 บาท

อัตราค่าเช่ามาตรวัดน้ำ (ตั้งแต่ 1 มกราคม 2518 จนถึงปัจจุบัน)¹

<u>ขนาด</u>	<u>ค่าเช่าต่อเดือน</u>
1/2"	3.50 บาท
3/4"	4.50 บาท
1"	8.50 บาท
1 1/2"	18.00 บาท
2"	26.00 บาท
2 1/2"	35.00 บาท
3"	42.00 บาท
4"	52.00 บาท
6"	62.00 บาท

¹ ประชาสัมพันธ์ การประปานครหลวง, ทำไม อะไร อย่างไร ที่ไหน เมื่อไร,
(เอกสารเผยแพร่) หน้า 11

ขอบเขตพื้นที่รับผิดชอบของการประปานครหลวง

ตามพระราชบัญญัติการประปานครหลวง พ.ศ.2510 ซึ่งจัดตั้งการประปานครหลวง โดยมีวัตถุประสงค์ในการสำรวจ จัดหาแหล่งน้ำดิบ ผลิต จัดส่ง และจำหน่ายน้ำให้แก่ประชาชน ในเขตรับผิดชอบทั้ง 3 จังหวัด คือ กรุงเทพมหานคร (พระนคร และธนบุรี) นนทบุรี และ สมุทรปราการ โดยแบ่งเขตบริการประปาทั้งหมดออกเป็น 18 เขต¹ ซึ่งขณะนี้มีเนื้อที่ 215 ตารางกิโลเมตร² แสดงไว้ดังแผนภูมิตามภาพที่ 3 ในเขตพระนครจัดแบ่งออกเป็น 11 เขต เขตธนบุรี 5 เขต เขตนนทบุรี 1 เขต และเขตสมุทรปราการ 1 เขต ซึ่งแต่ละเขตมีขอบเขตพื้นที่ความรับผิดชอบ ดังนี้

สำหรับเขตพระนครมี 11 เขต ด้วยกัน คือ

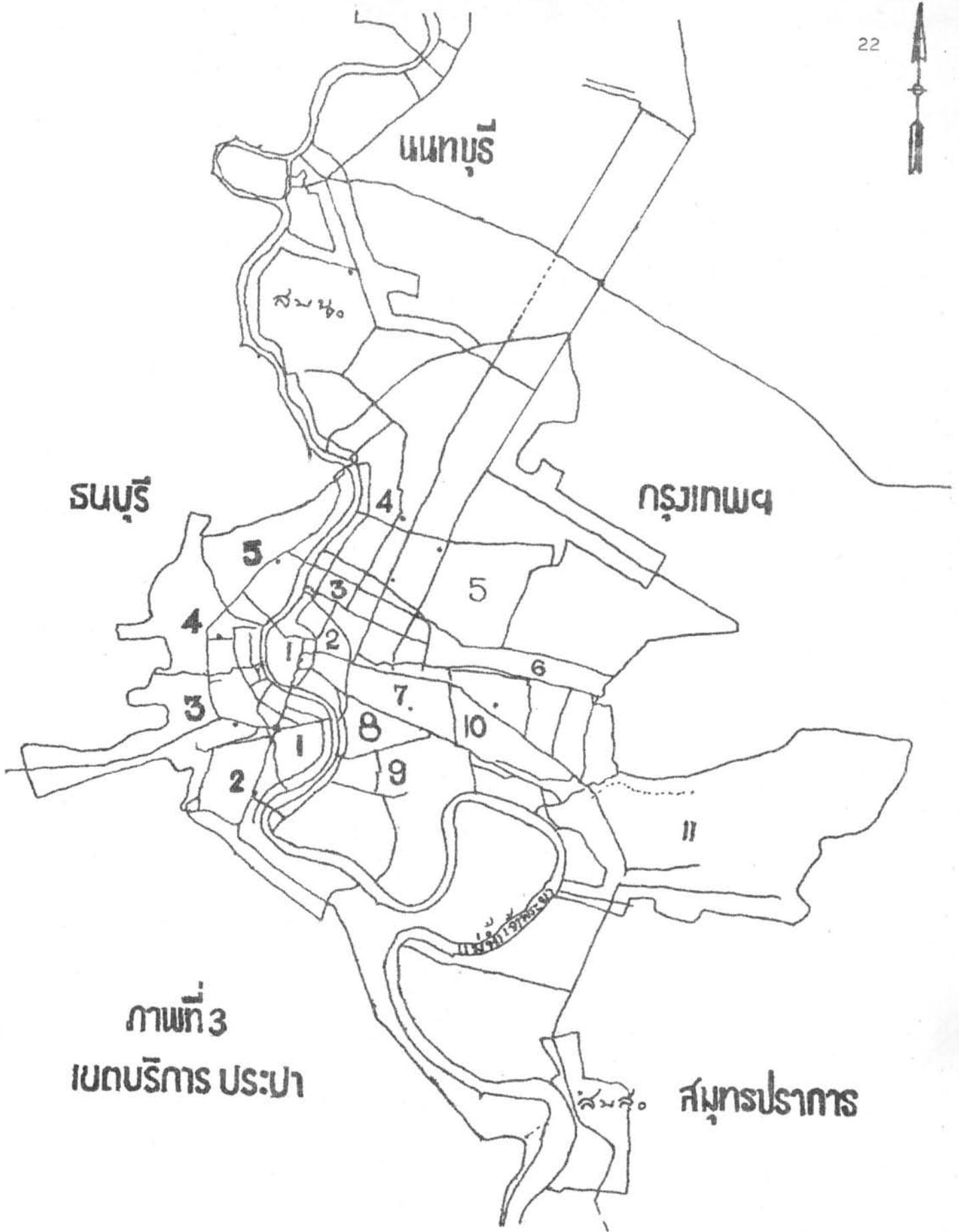
1. เขตบริการประปากรุงเทพฯ 1 อาณาเขตทิศเหนือและทิศตะวันออกจรด แนวคลองโอ่งอ่าง ทิศตะวันตกและทิศใต้จรดแม่น้ำเจ้าพระยา สำนักงานตั้งอยู่เลขที่ 9-11 มุมถนนยุคล 2 ติดกับซอยเฉลิมเศตร์ 1 กรุงเทพมหานคร

2. เขตบริการประปากรุงเทพฯ 2 อาณาเขตทิศเหนือและทิศตะวันออกจรด แนวคลองผดุงกรุงเกษม ทิศใต้จรดแม่น้ำเจ้าพระยา ทิศตะวันตกจรดแนวคลองโอ่งอ่าง สำนักงานตั้งอยู่เลขที่ 9-11 มุมถนนยุคล 2 ติดกับซอยเฉลิมเศตร์ 1 กรุงเทพมหานคร

3. เขตบริการประปากรุงเทพฯ 3 อาณาเขตทิศเหนือจรดแนวคลองสามเสน

¹เรื่องเดียวกัน, หน้า 15-18 และการประปานครหลวง, รายงานประจำปี 2515 (พระนคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2516) หน้า 11 - 12

²กองวางแผนและจัดการโครงการ (ด้านวางแผน) การประปานครหลวง, 22 กุมภาพันธ์ 2520

ภาพที่ 3
เขตบริการ ประปา

สมุทรปราการ

นนทบุรี

ธนบุรี

กรุงเทพมหานคร

๑๑ มี.ย. ๑๙๖๖

๑๑ มี.ย. ๑๙๖๖

ทิศตะวันออกจรดทางรถไฟสายเหนือ ทิศใต้จรดคลองแสนแสบ ทิศตะวันตกจรดแม่น้ำเจ้าพระยา และคลองผดุงกรุงเกษม สำนักงานตั้งอยู่ภายในโรงกรองน้ำสามเสน ถนนนครไชยศรี กรุงเทพมหานคร

4. เขตบริการประปากรุงเทพฯ 4 อาณาเขตทิศเหนือจรดแนวคลองบางเขน ทิศตะวันออกจรดแนวทางรถไฟสายเหนือ ทิศใต้จรดแนวคลองสามเสน ทิศตะวันตกจรดแม่น้ำเจ้าพระยา สำนักงานตั้งอยู่ที่ถนนเคหะวิรัช ริมคลองประปา กรุงเทพมหานคร

5. เขตบริการประปากรุงเทพฯ 5 อาณาเขตทิศเหนือจรดแนวคลองบางเขน ทิศตะวันออกจรดแนวคลองเจ้าคุณสิงห์ ถนนลาดพร้าว ทิศใต้จรดแนวคลองสามเสน ทิศตะวันตกจรดแนวทางรถไฟสายเหนือ สำนักงานตั้งอยู่ที่เยื้องซอยสายลม ถนนพหลโยธิน กรุงเทพมหานคร

6. เขตบริการประปากรุงเทพฯ 6 อาณาเขตทิศเหนือจรดคลองสามเสน ทิศตะวันออกจรดถนนลาดพร้าว-คลองตัน ทิศใต้จรดคลองแสนแสบ ทิศตะวันตกจรดทางรถไฟสายเหนือ สำนักงานตั้งอยู่ภายในบริเวณโรงกรองน้ำสามเสน ถนนนครไชยศรี กรุงเทพมหานคร

7. เขตบริการประปากรุงเทพฯ 7 อาณาเขตทิศเหนือจรดแนวคลองแสนแสบ ทิศตะวันออกจรดแนวทางรถไฟสายของนันทรีย์ ทิศใต้จรดถนนพระราม 4 ทิศตะวันตกจรดแนวคลองผดุงกรุงเกษม สำนักงานตั้งอยู่ที่หลังโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ถนนราชดำริ กรุงเทพมหานคร

8. เขตบริการประปากรุงเทพฯ 8 อาณาเขตทิศเหนือจรดถนนพระราม 4 ทิศตะวันออกและทิศใต้จรดแนวคลองสาทร ทิศตะวันตกจรดแม่น้ำเจ้าพระยา สำนักงานตั้งอยู่ที่ตรงข้ามวิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพ ถนนนางลิ้นจี่ กรุงเทพมหานคร

9. เขตบริการประปากรุงเทพฯ 9 อาณาเขตทิศเหนือจรดถนนพระราม 4

ทิศตะวันออกจรดคลองพระโขนง ทิศใต้จรดแม่น้ำเจ้าพระยา ทิศตะวันตกจรดคลองสาทร
สำนักงานตั้งอยู่ที่ตรงข้ามวิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพ ถนนนางลิ้นจี่ กรุงเทพมหานคร

10. เขตบริการประจำกรุงเทพฯ 10 อาณาเขตทิศเหนือจรดแนวคลองแสนแสบ
ทิศตะวันออกจรดแนวคลองพระโขนง ทิศใต้จรดแนวถนนพระราม 4 (คลองวัดหัวลำโพงเดิม)
ทิศตะวันตกจรดแนวทางรถไฟสายของนนทบุรี สำนักงานตั้งอยู่ที่ซอยสุขุมวิท 31 ถนนสุขุมวิท
กรุงเทพมหานคร

11. เขตบริการประจำกรุงเทพฯ 11 อาณาเขตทิศเหนือจรดแนวคลอง
พระโขนง ทิศตะวันออกจรดแนวซอยอุดมสุขฝั่งตะวันออก ทิศใต้จรดแนวคลองบางนา ทิศตะวัน
ตกจรดแนวแม่น้ำเจ้าพระยา สำนักงานตั้งอยู่ที่ตรงข้ามสถานีตำรวจพระโขนง ถนนสุขุมวิท
กรุงเทพมหานคร

สำหรับเขตธนบุรีมี 5 เขตด้วยกัน คือ

1. เขตบริการประจำธนบุรี 1 อาณาเขตทิศเหนือ ทิศตะวันออก และทิศใต้
จรดแม่น้ำเจ้าพระยา ทิศตะวันตกจรดแนวคลองบางลำไ้ สำนักงานตั้งอยู่ที่สี่แยกท่าดินแดง
ถนนสมเด็จพระเจ้าอยุธยา กรุงเทพมหานคร

2. เขตบริการประจำธนบุรี 2 อาณาเขตทิศเหนือจรดแนวคลองบางลำไ้
และทางรถไฟสายมหาชัย ทิศตะวันออกจรดแม่น้ำเจ้าพระยา ทิศใต้จรดแนวคลองวัดแจ้งร้อน
ทิศตะวันตกจรดทางรถไฟสายมหาชัย สำนักงานตั้งอยู่ที่เชิงสะพานกรุงเทพ ถนนมไหสวรรค์
กรุงเทพมหานคร

3. เขตบริการประจำธนบุรี 3 อาณาเขตทิศเหนือจรดแนวคลองมอญ ทิศตะวัน
ออกจรดแนวคลองบางลำไ้ ทิศใต้จรดแนวทางรถไฟสายมหาชัยและคลองภาษีเจริญ ทิศตะวัน
ออกจรดสุดเขตสุขาภิบาลบางแค สำนักงานตั้งอยู่ที่สามแยกท่าพระ ถนนเพชรเกษม กรุงเทพ
มหานคร

4. เขตบริการประปาธนบุรี 4 อาณาเขตทิศเหนือจรดคลองวัดชัยพฤกษ์มาลา ทิศตะวันออกจรดแนวคลองบางกอกน้อยและแม่น้ำเจ้าพระยา ทิศใต้จรดแนวคลองมอญ ทิศตะวันตกจรดริมคลองชักพระ สำนักงานตั้งอยู่ที่ปากซอยสุขสำคร ถนนพรานนก กรุงเทพมหานคร

5. เขตบริการประปาธนบุรี 5 อาณาเขตทิศเหนือจรดเชิงสะพานพระราม 6 ทิศตะวันออกจรดแม่น้ำเจ้าพระยา ทิศใต้จรดแนวคลองบางกอกน้อย ทิศตะวันตกจรดแนวทางรถไฟสายใต้ สำนักงานตั้งอยู่ที่เขียงซอยรวมพัฒนา ถนนจรัลสนิทวงศ์ กรุงเทพมหานคร

สำหรับเขตนนทบุรี มี 1 เขต คือ

เขตบริการประปานครหลวง อาณาเขตทิศเหนือจรดถนนแจ้งวัฒนะ ทิศตะวันตกจรดแม่น้ำเจ้าพระยา ทิศตะวันออกจรดแนวถนนติวานนท์ ถนนงามวงศ์วาน ทิศใต้จรดแนวคลองบางเขน สำนักงานตั้งอยู่ที่สามแยกสนามบินน้ำ ถนนติวานนท์ จังหวัดนนทบุรี

สำหรับเขตสมุทรปราการ มี 1 เขต คือ

เขตบริการประปาสมุทรปราการ อาณาเขตทิศเหนือและทิศตะวันออกจรดแนวเขตเทศบาลเมืองสมุทรปราการ ทิศตะวันตกจรดแม่น้ำเจ้าพระยา ทิศใต้จรดคลองตาพร ถนนท้ายบ้าน ทิศตะวันตกจรดแม่น้ำเจ้าพระยา สำนักงานตั้งอยู่ที่ซอยบุญศิริ ถนนสุขุมวิท จังหวัดสมุทรปราการ

การดำเนินงานของการประปานครหลวงตามวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติการประปานครหลวง พ.ศ. 2510 นั้น การประปานครหลวงจำเป็นต้องผลิตน้ำเพื่อบริการจำหน่ายน้ำให้เพียงพอับความต้องการของประชาชนผู้ใช้น้ำที่เพิ่มขึ้นในเขตท้องที่ 3 จังหวัด คือ กรุงเทพมหานคร (พระนครและธนบุรี) นนทบุรี และสมุทรปราการ ดังนั้น จึงจะขอกล่าวถึงสภาพการผลิตน้ำของการประปานครหลวงพอเป็นสังเขปในบทต่อไป